

de visie van het leerplan verkennen

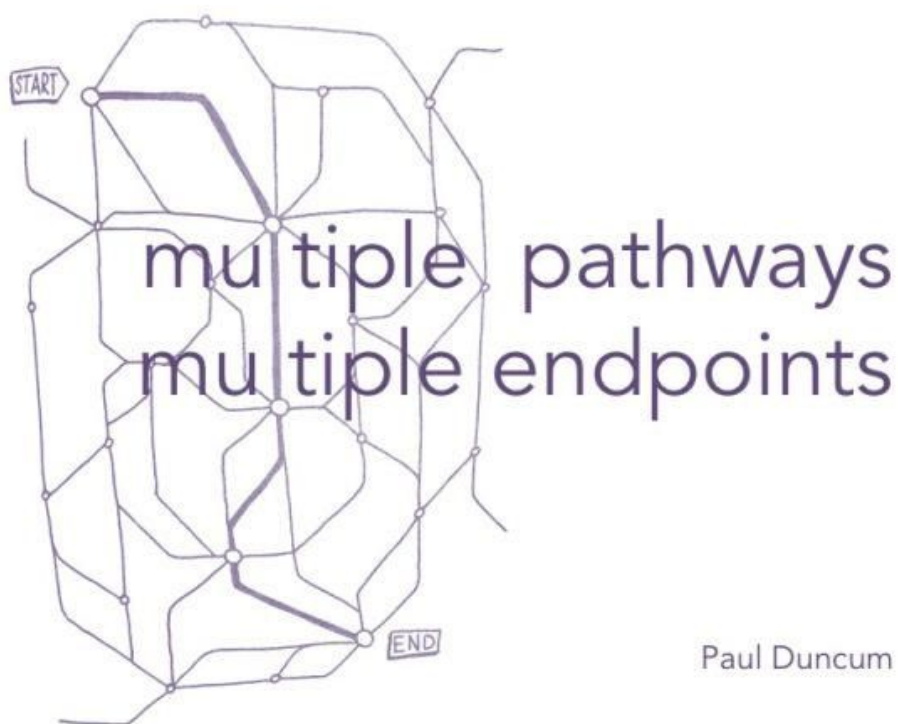
Volgende eigenzinnige inspiratiekaarten laten je op een behapbare manier kennis maken met de visie achter het raamleerplan.

De teksten zijn kort en laten ademruimte om eigen gedachten te ordenen en zelf inzichten toe te voegen.

Kies een kaart, leg ze in het midden en onderzoek.

VISIE LEERPLAN: DKO IS MAATWERK

Maatwerk is maatwerk

Maatwerk is nodig in alle richtingen. Ook voor leerlingen die willen doorstromen naar het hoger kunstonderwijs. En dat maatwerk ziet er dan heel specifiek uit: ambitieuze en nauwkeurig geformuleerde competenties. Lijsten die best door de overheid, het hoger kunstonderwijs en het DKO samen ontwikkeld worden. En die doelen hoeven dan niet voorzichtig te zijn. Nee, hier moet de lat hoog liggen.

Is deze lat ook wenselijk voor alle andere leerlingen op de academie? Nee, natuurlijk niet. Voor wie enkel - als *liefhebber* - op zoek is naar kwaliteitsvol kunstonderwijs ziet maatwerk er anders uit. Daar zijn de competenties haalbaar én voldoende uitdagend. En flexibel op maat van de leerling en zijn ontwikkeling.

Maatwerk op zijn best.

VISIE LEERPLAN: RICHTING EN RUIMTE

In de taxi

Experiment 1: je neemt in een grote stad de taxi en je vertelt de chauffeur niet waar je naartoe wil. Twee dingen kunnen gebeuren. De chauffeur laat je staan. Of hij rijdt de hele nacht doelloos met je rond. Af en toe stopt hij en vraagt of dit een goede plek is. Maar je weet het niet. Want je hebt geen doel voor ogen.

Experiment 2: je geeft de chauffeur het juiste adres. Hij zal je er via de kortste weg naartoe brengen. Je krijgt wat je verwacht. En ook een volgende doet hij hetzelfde.

Experiment 3: je vraagt de chauffeur om je naar het oosten van de stad te brengen en ergens af te zetten aan een goed restaurant. Je komt op de plek terecht waar je wil en er zit ook nog een avontuurlijke en onzekere kant aan.

Doelen in kunstonderwijs formuleer je best zoals in experiment 3: met richting maar ook voldoende open. Zo geef je ruimte aan het onverwachte.

VISIE LEERPLAN: RICHTING EN RUIMTE

Vrijplaats

vrij·plaats (*de; v(m); meervoud: vrijplaatsen*)

1 plaats waar iets mag wat elders niet kan of mag

De academie is een plek die sterk naar binnen én naar buiten gericht is.

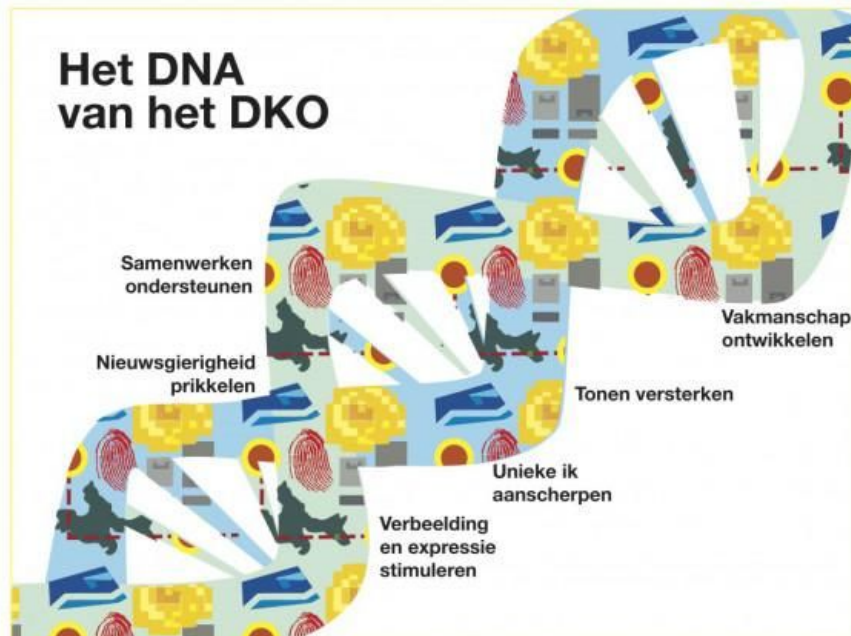
Naar binnen: een academie zien we als een vrijplaats waar kunstmakers in alle veiligheid kunnen experimenteren. School is afgeleid van het Griekse woord *scholè* : *vrije tijd*. De school is van oudsher bedoeld als een plaats waar de tijd vrij gemaakt wordt. Het is een plek waar leerlingen vrijgesteld zijn van de verplichting om productief werk te leveren. Een plek waar het over dingen kan gaan die niet direct nuttig en noodzakelijk zijn.

Naar buiten: een academie is verweven met de omgeving. Ze heeft invloed op de kunstbeleving en -beoefening in de regio. Een academie wil uitstralen, zich tonen en iets betekenen voor de eigen gemeenschap.

Meer weten? Lees dan Apologie van de School van Jan Masschelein en Maarten Simons.

VISIE LEERPLAN: BREED ARTISTIEK VORMEN

Het DNA van ons DKO

In 2012 werd door deskundigen uit het hoger kunstonderwijs, het DKO, het kunstsecundair onderwijs en de artistieke sector het studieprofiel kunstonderwijs opgesteld. Het vormt de leidraad van dit leerplan.

Dit studieprofiel kunstonderwijs kiest resoluut voor een verdiepende en brede artistieke vorming van leerlingen. Die brede vorming concretiseren we in vijf rollen: de kunstenaar, de onderzoeker, de vakman, de samenspeler en de performer.

Voor elke rol onderscheiden we een aantal artistieke competenties:

- kunstenaar: experimenteren, zich op persoonlijke wijze uitdrukken, zich inleven, creëren;
- onderzoeker: nieuwsgierig en onderzoekend zijn, eigen sterktes en werkpunten benoemen, proces zichtbaar maken, eigen horizon verruimen;
- vakman: techniek, materialen en basisvaardigheden beheersen, werken met/aan kwaliteit, werkhouding ontwikkelen, vakkennis hanteren;
- samenspeler: samenwerken, samen maken (= geen essentiële artistieke competentie voor beeld), respect tonen voor anderen en hun werk, feedback geven en ontvangen;
- performer: tonen met kwaliteit, codes van het (zich) tonen gebruiken, eigen oeuvre opbouwen, publiek willen raken.

VISIE LEERPLAN: COMPETENTIEGERICHT

Van achter naar voor

Kan jij verwoorden welke kwaliteiten je bij een leerling wil zien op het einde van zijn leertraject? Geen makkelijke oefening. Dit vraagt verbeelding, het vermogen om je iets voor te stellen. En een woordenschat om dat te kunnen articuleren.

Toch is dit essentieel. Want je maakt dingen twee keer mee: één keer in je gedachten en één tweede keer in het echt.

Artistieke competenties componeer je van achter naar voren. Met een ruw eindbeeld voor ogen. De details zijn voor onderweg.

De rollen en de 20 artistieke competenties zijn de grote gebieden waarbinnen je je tijdens deze zoektocht beweegt. Hier liggen eindeloze verbeeldingskansen voor een prachtig kunstonderwijs.

VISIE LEERPLAN: COMPETENTIEGERICHT

Competenties ontwikkelen

Je kan een competentie in vier richtingen ontwikkelen. We geven een voorbeeld aan de hand van de competentie: de leerling kan éénstemmig in eerste positie spelen.

1. Werken aan de KWALITEIT

Het kan een uitdaging zijn om vloeiender in eerste positie te spelen. Nu gaat het misschien nog heel hoekig en moet de leerling nog heel bewust nadenken. De competentie moet nog geautomatiseerd worden. De competentie meer verfijnd inzetten is een andere uitdaging: een zin maken en die ook neerleggen, sommige noten meer accent geven, werken met korte en lange klanken of accenten...

2. Werken aan de ZELFSTANDIGHEID

De leerling kan de competentie uitvoeren zonder dat je tips en hulp biedt. Je geeft een melodie mee naar huis en de leerling moet die voor de volgende les zelfstandig instuderen. Als dat niet lukt zijn er misschien tussenstappen nodig: de melodie even doornemen, een audiofragment meegeven...

3. Werken aan de COMPLEXITEIT

Je kan de leerling uitdagen om de competentie te tonen in moeilijkere werken of op een concert i.p.v. enkel in de les.

4. Werken aan de EIGENHEID

Een vaardigheid wordt ook een artistieke competentie als de leerling er ook een eigen touch, kleur aan kan geven.

VISIE LEERPLAN: COMPETENTIEGERICHT

Competenties voor het leven

De nauwkeurigheid die ik elke dag als chirurg nodig heb, leerde ik in de gitaarles.

J. M., chirurg

Op de academie is de leerling niet alleen bezig met kunst maken maar krijgt hij ook kwaliteiten mee die hij in zijn verdere leven kan inzetten. De leerling maakt niet alleen kunst maar de kunst maakt ook de leerling.

Enkele *levenscompetenties* hebben we hieronder als adjectieven geformuleerd. Ze geven een kwaliteit aan vele handelingen buiten de kunsten: innoverend denken, verbindend organiseren, anders kiezen, aandachtig studeren ... en nauwkeurig opereren.

VAKMAN	NAUWKEURIG	AANDACHTIG	VOLGEHOUDEN
ONDERZOEKER	NIEUWSGIERIG	ZOEKEND	VEELZIJDIG
KUNSTENAAR	ANDERS	INNOVEREND	SPEELS
PERFORMER	COMMUNICATIEF	RAKEND	VERBINDEND
SAMENSPELER	INSPELEND	SAMENWERKEND	OPBOUWEND
UNIEKE IK	EIGEN (ZINNIG)	INTUITIEF	AUTHENTIEK

VISIE LEERPLAN: ONTWIKKELINGSGERICHT

Zone van naaste ontwikkeling

Ontwikkelingsgericht werken betekent werken in de 'zone van naaste ontwikkeling' van de leerling. Dit is de zone op de grens van wat een leerling kan en net niet kan.

Opdrachten moeten net iets moeilijker zijn dan wat leerlingen kunnen. Te makkelijke oefeningen, of te hoog gegrepen opdrachten hebben geen leereffect. Leraren geven leerlingen de noodzakelijke ondersteuning, maar zijn er ook op gericht om die ondersteuning zo snel mogelijk los te laten.

Ontwikkelingsgericht werken staat tegenover criterium-gericht werken. Bij dit laatste wordt vooraf een bepaald eindniveau bepaald.

Leerlingen in het dko verschillen qua artistieke ambities. Sommigen willen doorstromen naar het hoger kunstonderwijs. Andere leerlingen ijveren er naar in een artistiek beroep te werken. Het merendeel van de leerlingen willen als amateur-kunstenaar aan de slag gaan. Wij leggen voor elk leerling de lat hoog en helpen iedereen de eigen grenzen te verleggen.

VISIE LEERPLAN: ONTWIKKELINGSGERICHT

Intentiegesprekken

De start van het schooljaar: een moment om vooruit te blikken. En om energie te tanken. Samen op weg gaan met een leerling begint bij afstemmen op elkaars verwachtingen.

Een leerling komt met bepaalde verwachtingen of ambities naar de academie. Dààr ontmoet hij jou: een leraar met eigen voorkeuren, sterktes en kwaliteiten. En die leraar moet ook rekening houden met een aantal leerplanverplichtingen.

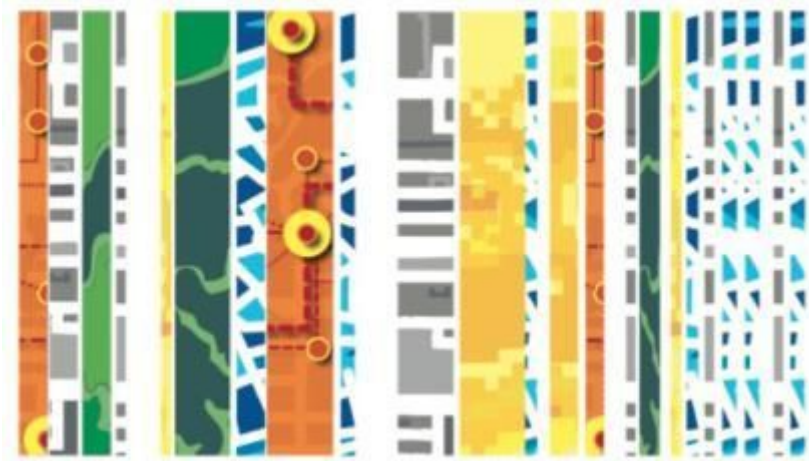
In een intentiegesprek neem je de tijd om deze drie perspectieven in te nemen.

- Wat wil de leerling? Waar liggen zijn dromen? Waar krijgt zij energie van?
- Wat vind ik – als leraar – belangrijk? Waar is volgens mij de leerling aan toe?
- Wat wordt er van ons verwacht? Wat moet voor de overheid en de academie?

Het samenspel van deze elementen levert een gedragen palet aan doelen, competenties en leeractiviteiten op. En energie om er werk van te maken. Goed begonnen is half gewonnen.

AANPAK: MAATWERK LEVEREN

Aan alles werken?

Moeten we aan alle 20 competenties werken? En dat met maar één uur les per week? Deze vraag wordt regelmatig gesteld.

Het is natuurlijk geen goede optie om zoveel mogelijk competenties aan bod te laten komen. Dit maakt dat je thema's alleen maar oppervlakkig aanraakt. Nee, veel beter is om keuzes te maken. Bijvoorbeeld vijf grote competenties, doelen voor een semester. Dat geeft focus én kans op verdieping.

En de andere thema's? Wel, die kunnen op andere momenten een doel worden. Je hebt immers vele jaren om het gamma samen te ontdekken.

En je staat er niet alleen voor. De 20 artistieke competenties zijn een gemeenschappelijk doel voor alle vakken.

Weeg af, kies en verdiep.

AANPAK: GRENZEN VERLEGGEN

Altijd ontwikkeling mogelijk

uit·da·ging

(de; v; meervoud: uitdagingen)

- 1 Oproep, uitnodiging
- 2 Iets dat inspireert omdat het moeilijk is

Sommige leerlingen - vaak volwassenen - evolueren niet meer op vaktechnisch vlak. De handen doen niet meer wat het hoofd wil. Nog sneller en makkelijker spelen lukt niet. Daar worden alle leraren mee geconfronteerd.

Wat blijft er dan nog te doen? Wat aanmodderen? Of zeggen dat dit geen zin meer heeft? De artistieke rollen zijn een fijn instrument om te onderzoeken welke (groei)kansen er wel nog liggen.

De directeur van de academie van Lier verwoordt het prachtig: vanuit het concept artistieke competenties is er altijd ontwikkeling mogelijk.

AANPAK: GRENZEN VERLEGGEN

Ambitieuze doelen

Hoe ambitieus zijn de doelen die je je leerlingen oplegt?
Volgende tool met zeven niveaus kan helpen om de juiste balans te vinden. Of
wanneer krijg ik leerlingen in een ideale stretch?

- -3 verving: doelen zijn veel te makkelijk. Er is geen enkele uitdaging.
- -2 relax: met een absoluut minimum aan inspanning zijn de doelen te halen.
- -1 rustig aan: want er is nog tijd genoeg om de doelen te halen.
- 0 comfortzone: doelen zijn precies moeilijk genoeg om ze comfortabel te halen.
- + 1 stretch: de lat ligt hoog en er moet stevig gewerkt worden om de doelen te halen. Maar het is wel een haalbare kaart.
- +2 stress: doelen zijn net niet haalbaar.
- +3 paniek: doelen liggen zo hoog dat het onmogelijk is om ze te halen. En dat leidt tot ofwel apathie ofwel ongezonde nervositeit.

En hoe + of - is jouw praktijk?

AANPAK: ARTISTIEK MEESTERSCHAP

Kunde wordt kunst

Wat de kunstenaar van de vakman onderscheidt? De vakman maakt doorgaans wat hij heeft geleerd, volgens de beproefde methode en met het te verwachten resultaat.

Een kunstenaar gaat verder waar de vakman stopt. Hij neemt risico's, kijkt anders en probeert het onmogelijke te bereiken. Het resultaat is daarom dikwijls verrassend, ook voor hem. De kunstenaar weet nooit wat en hoe het kunstwerk zal zijn, tot hij het *vindt*.

Grote kunstenaars zijn dikwijls even 'kundig' als de beste vakmensen. Maar een prachtig afgewerkt sierobject is daarom nog geen kunst. De kunstenaar voegt iets belangrijks toe aan het vakmanschap: verbeelding. Dan wordt kunde kunst.

AANPAK: DIDACTISCH MEESTERSCHAP

Veel van elkaar te leren

delen is vermenigvuldigen

We hebben veel van de andere artistieke domeinen te leren. De sterkte van het ene is vaak de uitdaging voor een ander.

Een leraar beeld zet vanaf het begin heel makkelijk in op de kunstenaar. Hij/ zij stimuleert de creativiteit en de expressie van leerlingen. Creëren en experimenteren zijn vanzelfsprekend.

In veel muziekonderwijs is de rol van vakman sterk ontwikkeld. Techniek en correct naspelen zijn belangrijk. Uitmuntende vakmannen opleiden geeft leraren muziek veel voldoening.

Een leraar drama of dans besteedt veel aandacht aan podiumprésence en de zorg voor de eigen stem of het eigen lichaam. In de hedendaagse vormen van beide disciplines is men vaak ook onderzoekend aan de slag.

EVALUATIE: ALGEMEEN

Trendsetters

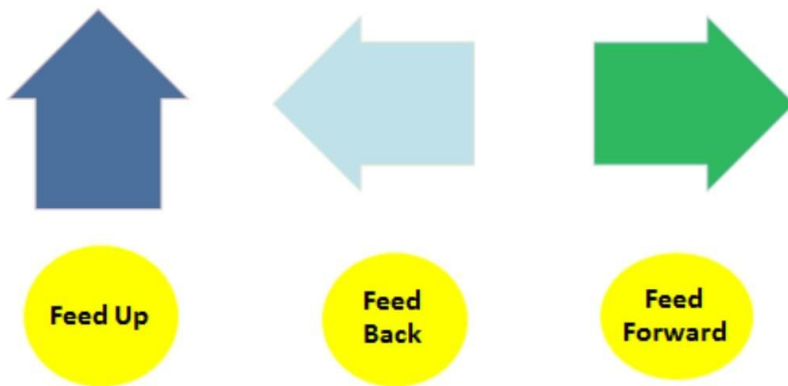
Het tijdschrift Klasse pakte uit met een schitterende kop: *evalueren begint nu*. De gedachte hierachter? Evalueren is een voortdurend proces van doelen formuleren, observeren, feedback geven en bijsturen. En dat start al in september. In het project *artistieke competenties* noemen we dat voedend en voortdurend evalueren. Of nog compacter: evalueren om te leren.

Het thema punten lokt op de sites van Klasse en de kranten vele reacties uit bij ouders, leerlingen en specialisten. Het standpunt van die specialisten is helder: feedback is belangrijker dan punten. Zij baseren zich daarbij op harde onderzoeksresultaten: feedback is de interventie met misschien wel het grootste leereffect. En als je dan toch nog met punten of graden wil werken, maak die dan ondergeschikt aan de feedback.

Beleidsmakers erkennen dat het DKO op dit moment een trendsetter is op vlak van evalueren: een lange traditie van veel directe feedback in de klas en – recent – een tendens om radicaal voor evaluaties met veel of uitsluitend feedback te kiezen.

EVALUATIE: VOEDEND

Feed back, feed up en feed forward

Een lerares werd sterk aangesproken door het concept feed back, feed up en feed forward van John Hattie:

“Vroeger gaf ik vooral feedback. Ik reageerde kort op de bal op wat ik had gehoord/gezien tijdens de les of het examen. Ik heb het altijd als een belangrijk aspect van het leerproces beschouwd. Ik maakte er tijd voor en ging diep in op details.

Maar vaak bleef het daar ook bij. Dit had als nadeel dat mijn feedback losse flodders bleven die niet altijd uitmondten in een constructieve leerlijn. Ik heb geleerd om een lange leerlijn uit te stippelen. Dat bleek voor mij (en mijn leerlingen) enorme winst.”

FEED BACK: Ik kijk nog steeds terug op wat een leerling in het hier en nu doet. Maar ik laat het nu onmiddellijk opvolgen door een feed up en een feed forward:

FEED UP: Voor een feed up kijk ik naar de zone van naaste ontwikkeling: de volgende stap in het leerproces. Die stap die net groot genoeg is om het leerproces te laten evolueren. Net uitdagend genoeg, maar niet ontmoedigend.

FEED FORWARD: Gelinkt aan de feed up is de feed forward. We maken een voornemen voor de (nabije) toekomst. Waar willen we naartoe werken? Waar willen we op het einde van het jaar staan?

EVALUATIE: VOEDEND

De geest van klasexamens

Een getuigenis:

20 jaar sta ik in het vak en toch waren de jaarlijkse openbare proeven nog altijd een beproeving. Ik was altijd weer gefrustreerd omdat het zo snel moest gaan. En omdat de jury, hoe bekwaam die mensen ook waren, maar een beperkt aspect van de leerling konden evalueren. Ik zag ook zelden gelukkige kinderen, jongeren en ouders na een examen.

Wat zijn we in godsnaam aan het doen, vroeg ik me af. En ik merkte dat ik daar niet alleen mee zat. Méér en méér juryleden gaven ook aan dat ze hier geen punten op konden geven. Ze wilden liever iets zeggen over wat ze gezien en gehoord hadden. Maar een rangschikking maken? Nee, dat hadden ze gehad.

Op klasexamens was er wél aandacht voor andere aspecten zoals kunstenaarschap, persoonlijkheid en ontwikkeling. Collega's onder elkaar namen de tijd om leerlingen te bespreken. En dat was deugddoend.

Ondertussen is op onze academie de touch van de klasexamens de standaard geworden. Concerten met daarna voldoende ruimte om het erover te hebben. En dat klopt voor mij.

EVALUATIE: VOEDEND

Iedereen winnaar

Tijdens de examens piano experimenteerden we met verwoorde feedback. De leerlingen L4 en M3 kregen na hun optredens feedback op maat.

De nabespreking tussen jury en de leraren krijgt een hele andere toon. Tegenstanders worden medestanders. Omdat iedereen hetzelfde doel heeft: de leerling sterker maken.

Na de interne bespreking gingen de juryleden, de directrice en de leraren naar de concertzaal. De directrice bedankte met veel warmte de leraren voor het werk en de leerlingen voor hun concert. En ze verwoordde wat haar globaal was opgevallen: dat er muziek gemaakt werd en dat haar dat ontroerde. Sterk.

En dan gingen leraren, externe juryleden en leerlingen met elkaar in gesprek. Wat was sterk? Wat viel bij jou op? Waar moet je op letten? Waar liggen je volgende uitdagingen?

Bij cijfers is er maar één winnaar: degene met de hoogste score. Nu waren er vele winnaars:

- leerlingen kregen een cadeau in de vorm van feedback waar ze iets mee kunnen;
- ouders waren ontroerd omdat de feedback bevestigde of verraste;
- en leraren glunderden omdat ze zagen dat de feedback van de jury binnenkwam en helpt om leerlingen meer in beweging te krijgen.

We zagen het ook aan de lichaamstaal: *shining eyes*.

Zo simpel, zo voor de hand liggend, zo krachtig. Dat we daar niet eerder vol op ingezet hebben.

EVALUATIE: VOEDEND

Evalueren is communiceren

Het doel van een evaluatie is communicatie. Dat was het verrassend statement van een lerares woord van de academie van Jette. Zo scherp had ik het zelf nog niet gezien.

Natuurlijk is communicatie een belangrijk middel om de evaluatie over te brengen naar leerlingen en ouders.

Maar deze lerares gaat een stap verder. Met je leerlingen in dialoog gaan, *is* de kern van een evaluatie: over het proces en product. En in twee richtingen: leerling-leraar en leraar-leerling.

Met relevante vragen: Wat hebben we gezien? Wat ging goed? Waar heb jij/ ik nog werk aan? Hoe kijk je naar je eigen evolutie? Daar samen tijd voor maken en over nadenken zorgt voor de nodige voeding. Dit is geen tijdverlies. Dit levert een grote winst op: leerwinst.

Hoe meer ik erover nadenk, hoe meer ik overtuigd ben dat ze helemaal gelijk heeft. Communicatie is het doel van een evaluatie.

EVALUATIE: VEELZIJDIG

Art-o-meter

De Braziliaan Marcelo Coelho ontwierp een apparaatje om kunstwerken te evalueren. De art-o-meter is een klein toestel dat naast een beeldend werk zet. Het meet de tijd die kijkers voor een kunstwerk doorbrengen en vergelijkt die met de totale tijd van de tentoonstelling. Een kunstwerk krijgt zo een beoordeling van één tot vijf sterren.

Een goed idee om dit apparaat aan te schaffen? Nee, zeker niet.

De naam van het toestel is ook fout gekozen. Watch-o-meter was beter geweest. Het toestel meet immers hoe lang een toeschouwer kijkt. Kunst meten doet het ding zeker niet.

Maar hoe meet je kunst wel? Vele academies kijken vanuit een nieuw perspectief naar artistiek evalueren: een evaluatie is op de eerste plaats een leermoment voor de leerling. Het is niet onze eerste bekommernis om het artistiek product an sich te evalueren. We willen vooral feedback geven over product en proces. Om zo de leerlingen te helpen groeien... naar een zo groot mogelijke kwaliteit.

En daarvoor is er nog geen machine ontworpen. En die zal er ook niet van komen. Dit vraagt immers intelligent mensenwerk: weloverwogen feedback, positief als het kan, maar ook kritisch en scherp als het moet. Nabijheid om de context van de leerling te begrijpen. Maar ook voldoende afstand om objectief te blijven. En een rijke woordenschat om het onpakkbare toch ergens te kunnen pakken.

EVALUATIE: VOORTDUREND

Evalueren = examen?

Evaluatie is niet enkel iets voor het einde van het schooljaar. Evalueren doe je voortdurend. Telkens je feedback geeft, ben je aan het evalueren. Om leerlingen zo aan te zetten tot ontwikkeling.

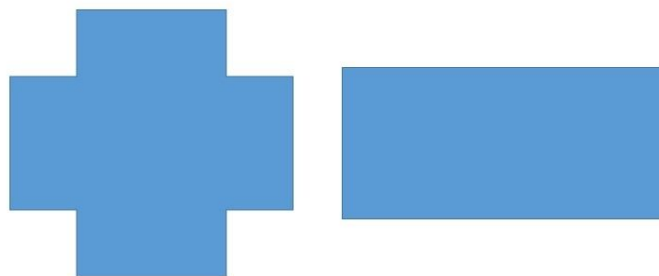
Dagelijks informatie verzamelen is daarbij een interessante en noodzakelijke praktijk. Je sprokkelt observaties, opmerkingen en indrukken: een leerling maakt opeens een grote sprong voorwaarts. Een andere loopt steeds op hetzelfde probleem vast en kan dat opeens helder benoemen ...

Dit noemen we *betekenisvolle momenten*. Het is belangrijk dat je die noteert. Want de lichtste inkt gaat langer mee dan het beste geheugen.

Daarom volgende gouden tip: neem na een lesdag 5 minuten de tijd om enkele dingen te noteren die opgevallen zijn. Evaluatiefiches invullen wordt achteraf zoveel makkelijker.

EVALUATIE: VEELEISEND

Ook werkpunten

Onderzoeker Govert Anschutz van de Luca Arts deed een bevraging bij studenten kunstonderwijs: wat betekent goede feedback voor jou?

Het meest gegeven antwoord was weinig verrassend: die info, feedback die me helpt om een week verder te kunnen.

Elke evaluatie stimuleert leerlingen om de eigen grenzen te verkennen en te verleggen. Daarom bevat een evaluatie aanwijzingen en werkpunten die leerlingen helpen om zich verder te ontwikkelen.

En daarom is niet de terugblik het belangrijkste element van een evaluatie. Tips over de volgende stap in een ontwikkeling vormen de kern van een krachtige evaluatie.